

כיבוש ארץ ישראל על ידי הרומאים

בשיעור זה נעסוק בשני נושאים:

- א. הצעדים שננקטו על ידי הרומאים לאחר כיבוש ארץ ישראל.
- ב. תקופת שלטונו הקצרה של מתתיהו אנטיגונוס.

נפנה את תשומת לב התלמידים לכך שזוהי תקופה חדשה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בציר הזמן שבספר.

פתיחה: נבקש מהתלמידים למלא את הפרטים הבאים על פי עמוד 100 ועל פי המפה בעמוד 102 בספר:

הצעדים שננקטו על ידי הרומאים לאחר כיבוש ארץ ישראל

ארץ ישראל נכבשה על ידי הרומאים בשנת _____ . הרומאים צמצמו את שטחה לשני אזורים:

_____ א. _____ . בכך ניטלו ממנה שני יתרונות גיאוגרפיים: א. _____ .
 ב. _____ .

הרומאים מינו את _____ לשליט זמני אולם למעשה לא היתה לו השפעה של ממש והוא נותר
 כ. _____ .

הרומאים מינו את שני בניו של _____ למושלים:

_____ מונה למושל _____ א. _____ מונה למושל _____ .

פעילות א: נקרא עם התלמידים את הקטע הבא מספרו של יוסף בן מתתיהו המתאר את שלטונו העריץ של הורדוס בגליל:

"..והורדוס היה בעל מעשים מתכונתו ומצא תכף חמר לפעלה, להראות את אמן רוחו. הוא תפס את חזקיה ראש השודדים*, אשר פשט בגדוד רב על המקומות הסמוכים בסוריה, והמית אותו ועוד שודדים רבים.. ועל כן המית הורדוס אנשים רבים ועבר על חקי היהודים בזדון.. עליו לתת את הדין.. על-פי חקי האבות, האוסרים להמית אנשים בלי מעפט.."
 (יוסף בן-מתתיהו (יוספוס פלביוס), מלחמות היהודים עם הרומאים, תרגם והוסיף הקדמה והערות: קלמן שולמאן, ורשה: האלמנה והאחים ראם, תרמ"ד, ספר א, עמ' 44)

* חזקיה היה מנהיג המורדים בגליל ויוספוס מכנה אותו 'ראש השודדים', כינוי שניתן על ידו בדרך כלל למורדים בשלטון רומא.

בלחץ העם, הוחלט להעמיד את הורדוס למשפט באשמת הריגת אנשים ללא משפט. הורדוס אכן הופיע בפני הדיינים, אך בבגדים מהודרים ובליווי חיילים חמושים והדיינים חששו לפסוק את דינו. יוספוס ממשיך ומתאר בספרו 'קדמוניות היהודים' את אשר אירע:

"וכשהעיד הורדוס הסנהדרין עם הגדוד שהיה איתו הפיל את כחדו על הכל, ואיש מאלה שהטיחו כלפיו לפני הוא לא העז מעתה לפתוח בקטרוג עליו, אלא הייתה שתיקה ומבוכה ולא ידעו מה לעשות, ובעוד הם שרויים בכך קם אחד, סמואס* שמו, איש צדיק ולפיכך עשוי בלא חת, ואמר: "אנשי הסנהדרין והמלך (הורקנוס), לא ידעתי וסבורני שגם אתם לא תוכלו להזכיר איש מאלה שנקראו פעם אליכם, שכזו תהא עמידתו לפניכם. אלא כל אדם, יהיה מי שיהיה, שבא לפני הסנהדריה הזאת להשפט, מעיד בהכנעה ומראהו מראה אדם השרוי בפחד ומבקש רחמים מכם, שערו מגודל ולובש בגד שחור, ואילו בן יקיר זה, הורדוס, הנאשם ברצח ונקרא לפנינו על סמך אשמה כזאת, עומד כאן שהוא עטוף פורפורה וראשו מקושט, כששערו עשוי, וסביבו אנשי צבא מזוינים, להמית אותנו אם נחייב אותו כדון, ולמלט את עצמו לאחר שיעוות את הדין.

.. ברם אין ברצוני לקבול על הורדוס.. אלא עליכם ועל המלך, שאתם נותנים לו חירות מרובה.. אבל דעו לכם, שגדול אלוקים, והאיש הזה שאתם רוצים לשחררו .. יפרע מכם ומהמלך עצמו.."

(יוסף בן מתתיהו (יוספוס פלביוס), קדמוניות היהודים, כרך ג, ספר י"ג, עמ' 132. תרגם מיוונית, הוסיף מהוא, הערות, היאורים, מפות ותמונות: אברהם שליט. ירושלים: מוסד ביאליק, 1944)

* ככל הנראה מדובר בשמעיה או בשמאי.

מומלץ מאוד לערוך עם התלמידים הצגה המתארת את אירועי המשפט. נשאל את התלמידים:

מה לפי דעתכם יקרה עכשיו? האם אכן, ירשיעו הדיינים את הורדוס? איזה עונש יוטל עליו?

עוד לפני מתן גזר הדין, נמלט הורדוס מן העיר ומצא מקלט זמני בבית הנציב הרומי בסוריה.

פעילות ב: בשלב זה, מצליח מתתיהו אנטיגונוס (בנו של אריסטובולוס ונכדם של אלכסנדר ינאי ושלומציון) למרוד ברומאים ולהשתלט על ארץ ישראל. את המידע אודותיו נקרא בספר הלימוד ולאחר מכן נשאל את התלמידים: מהן התחושות, לדעתכם, שחשו היהודים לאור הצלחת המרידה וחיידוש ממלכת בית חשמונאי? מה תהיה תגובת הרומאים למרידה ולאור העובדה שמתתיהו אנטיגונוס נעזר באימפריה הפרתית על מנת להחזיר את השלטון לבית חשמונאי?

סיפור גילוי עצמותיו של מתתיהו אנטיגונוס במערה בירושלים הוא מרתק ומרגש במיוחד. לפניכם מספר קישורים לסרטונים בנושא זה. **אנו חוזרים ומדגישים:** יש לצפות בסרטונים מראש על מנת לוודא את מידת התאמתם לתלמידים.

<https://youtu.be/u6rTbJATHVI>

<https://youtu.be/ID1QjSvMNPtE>

<https://www.youtube.com/watch?v=r88kofYEq4s>

לאחר הצפייה בסרטון, יענו התלמידים על השאלות בעמוד 101.

להלן התשובות לשאלות:

תשובות לשאלות בעמוד 101:

א. הראיות הן:

* הכיתובים על המטבעות אשר זהים לכיתובים על מטבעות שטבעו שליטי בית חשמונאי הקודמים ("כהן גדול וחבר היהודים")

* הצוירים על המטבעות שבחלקם זהים לצוירים שהוטבעו על מטבעות שליטי בית חשמונאי הקודמים (קרני שפע)

ב. כלי בית המקדש הוטבעו על המטבעות כדי להדגיש את ייחוסו ומעמדו של מתתיהו אנטיגונוס ככהן וכן כדי להדגיש את עצמאותה של יהודה המתבטאת בין היתר בעבודת בית המקדש כסדרה.

ג. על מטבע בן עשר אגורות מוטבע ציור המנורה. הדבר מעיד על הוקרה למנהיג זה אשר החזיר ליהודה את עצמאותה לאחר שנים של אובדן עצמאות. עוד יתכן כי בכך באה לידי ביטוי השאיפה לכינון המקדש.

ד. על פי אילן השושלת החשמונאית, אביו של מתתיהו אנטיגונוס נקרא יהודה. כמו כן, ידוע לנו שמתתיהו אנטיגונוס נרצח בדרכו לרומא (ככל הנראה באנטיוכיה) וסימן החיתוך שעל צווארו מעיד על כך.

ה. ככל הנראה אבה עונה ונרדף ונאלץ לגלות לבבל בשל היותו בן למשפחת כהנים ויתכן שהיה מקורב למתתיהו אנטיגונוס - קרבה שבגינה נרדף על ידי הורדוס והשלטון הרומאי.

ו. אבה הסתכן בהעלאת עצמותיו של מתתיהו אנטיגונוס לירושלים, זאת משום שהיה אפשר להאשימו בבגידה בשלטון הקיים ובניסיון לעורר מרד (היה ניתן להאשימו בכך שהוא מנסה להפוך את קברו של מתתיהו אנטיגונוס למקום "עליה לרגל" ובכך ללבות את הרגשות הלאומיים - פטריוטיים של העם)

ז. השימוש בכתב עברי קדום נועד להוכיח שאכן מדובר בקברו של נצר לבית חשמונאי שהשתמשו, כידוע, בכתב עברי קדום במטבעות שטבעו.

ח. יתכן כי ההדגשה שהמערה נקנתה בשטר נועדה לתת משנה תוקף למעשהו - הוא עשה הכל כדין והקפיד לשלם על מקום הקבורה. עוד יתכן כי אזכור השטר נועד להזכיר את מעשהו של אברהם אבינו במערת המכפלה - קניית מקום קבורה לאדם חשוב, מקום שישימש בעתיד כמקום תפילה.

למידה מרחוק: התלמידים ימלאו כרטיסי משימות (נשלח בנפרד)